

Емпатия и възраст

Светломир Пенев

Abstract: *Empathy and Age:* A study of the level of expression of empathy in people of different age groups. It was found that the degree of empathy is highest among those under 18 and over 50.

Keywords: *Empathy, age group, respect*

ВЪВЕДЕНИЕ

Емпатията е съществен компонент на човешките отношения, който създава в тях атмосфера на доверие и взаимно разбиране и съдейства за благоприятния психологически климат в човешкото общество.

В същото време, има основания да се търси връзка между възрастта на човека и неговата емпатийност, тъй като човешката личност силно се изменя в хода на жизненото си развитие и много нейни характеристики се променят съществено през различните възрастови периоди.

ИЗЛОЖЕНИЕ

За да проверим наличието на връзка между измененията в емпатийността на човешката личност, проведохме изследване с помощта на ситуативен тест, състоящ се от три случки А, Б и В.

Текстът на случките се намира в приложенията.

Изследваните бяха разделени на четири възрастови групи – под 18 годишни, 19 до 30 г, 31 до 50 и над 50 годишни.

Съображенията за това разделяне бяха да се спазят условните граници на възрастите, определени в психологията. Първата група съответства на юношеската възраст, втората – на младежката, третата – на зрялата, четвъртата на старческата. Това деление, разбира се, е условно.

Разпределението на изследваните по тези възрастови групи бе следното:

Таблица 1. Възрастови групи

Възраст	Брой	Отн. дял
под 18	29	11,11%
19-30	101	38,70%
31-50	97	37,16%
над 50	34	13,03%
Общо	261	100.00%

Както се вижда, най-голям относителен дял имат изследваните от младежка възраст, следват тези от зрялата, значително по-малко са от възрастта над 50 г., а най-малък дял имат изследваните от юношеската възраст.

Резултати от изследването по възрастови групи са представени в табл. 2.

Таблица 2

Група под 18 г.			Група 19-30		
Емп.решения	Брой	Отн.дял	Емп.решения	Брой	Отн.дял
0	2	6,90%	0	21	20,79%
1	6	20,69%	1	40	39,60%
2	8	27,59%	2	27	26,73%
3	13	44,83%	3	13	12,87%
Общо	29	100,00%	Общо	101	100,00%

Група 31-50 г.			Група над 50 г.		
Емп.решения	Брой	Отн.дял	Емп.решения	Брой	Отн.дял
0	20	20,62%	0	11	32,35%
1	34	35,05%	1	10	29,41%
2	31	31,96%	2	7	20,59%
3	12	12,37%	3	6	17,65%
Общо	97	100,00%	Общо	34	100,00%

Тук ясно личи, че лицата, които са дали високоемпатийни решения – 2 и 3 от всичко 3 случки, са най-много в групата до 18 г., показват рязко понижение в следващата група, повишават слабо се в групата 31-50 г. и остават на същото ниво в групата над 50 г.

С оглед установяването на различия в проявите на емпатийност в различните възрасти, извършихме сравнение между разпределенията на емпатийните решения между отделните възрастови групи.

Получени бяха следните резултати (табл. 3).

Таблица 3. Резултати от статистическото сравнение между отделните възрастови групи

Сравнявани групи	хи-кв	Степ. на свобода	Хи-кв критично при алфа 5%	Вид на различieto
под 18 - 19 до 30	59,46085	3	9,837	Значимо
под 18 - 31 до 50	156,4608	3	9,837	Значимо
под 18 - над 50	9,106494	3	9,837	Незначимо
19 до 30 - 31 до 50	1,624953	3	9,837	Незначимо
19 до 30 - над 50	156,2338	3	9,837	Значимо
31 до 50 - над 50	147,2494	3	9,837	Значимо

Както се вижда, съществено се различават групите под 18 г. с тези от 19-30, като относителният дял на високоемпатийните решения (2 и 3) е по-висок в групата под 18 г., следователно, емпатията в тази група е по-силно изразена, отколкото в групата 19-30 условно определена като младежка.

Следващо значимо различие има между групите под 18 и от 31 до 50 г., която бе определена като група на зрялата възраст. Тук делът на емпатийните решения принадлежи отново на юношеската група (под 18 г.).

Както се вижда, съществено се различават групите под 18 г. с тези от 19-30, като относителният дял на високоемпатийните решения (2 и 3) е по-висок в групата под 18 г., следователно, емпатията в тази група е по-силно изразена, отколкото в групата 19-30 условно определена като младежка.

Следващо значимо различие има между групите под 18 и от 31 до 50 г., която бе определена като група на зрялата възраст. Тук делът на емпатийните решения принадлежи отново на юношеската група (под 18 г.).

Незначимо е различието между юношеската и старческата група (под 18- над 50 г.). Това навежда на мисълта, че емпатийността при старите хора е еднаква с тази при юношите. Следователно, тя се повишава с преминаването от зряла към старческа възраст.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Общият извод, който може да бъде направен от изследването е, че с най-висока степен на емпатийност се отличава съвсем младите (хора до 18 г.), както и тези над 50 годишна възраст. Във възрастовият период 19 до 50 г. емпатийните възможности се проявяват значително по-слабо.

ПРИЛОЖЕНИЕ

Текст на проблемно-ситуативния тест за изследване на емпатийните способности на личността

Случка А

Една учителка провежда първи час сутрин. Тя предава на ученици от трети клас.

Когато влиза в час, учителката вижда, че повече от половината паралелка отсъства. Присъстващите ученици отговарят, че техните другари са на пързалката.

Часът започва. Учителката предава нов урок. След известно време отсъстващите ученици започват да се завръщат на групички от играта. До края на часа всички се завръщат, но след като новият урок е вече предаден.

Продължете случката по-нататък.

Случка Б

Двама студенти са приятели. Те учат в един и същи курс и им предстои тежък и важен изпит, по който няма учебници. Единият от тях е бил редовен на всички лекции и притежава пълни записки, по които е възможно до бъде подготвен изпитът. Другият е отсъствал често и няма записки.

Двамата се уговарят да използват записките последователно. Онзи, който няма свои записки ще ги чете пръв за точно определено време, след което ще ги даде на приятеля си, така че и двамата да имат еднаква време за четене.

Когато настъпва време първият да върне записките на втория, той го моли за продължаване на срока, защото има нужда от повече време, поради това, че е пропуснал много лекции.

Продължете случката по-нататък.

Случка В

Студентката Виолета има висок успех и родителите ѝ се радват. Те ѝ обещават значителна сума пари, за да отиде през лятото на задгранична екскурзия.

Лятото приближава. Виолета иска обещаните пари, но родителите ѝ обясняват, че със същите пари биха могли да купят нови мебели, затова би било по-добре да не отива на екскурзия. Виолета им напомня, че те сами са ѝ обещали парите.

Продължете случката по-нататък.

ЛИТЕРАТУРА

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Атанасова, В. Нормативна уредба на дисциплината в новобългарското училище през Възраждането (2009), Сп. Педагогика, С., Atanasova, № 3-4, с.126 – 144.
- [2] Български тълковен речник (1976), София: изд. „Наука и изкуство“.
- [3] Колишев, Н. Дисциплината във взаимоотношенията между учители и ученици (2007), Сп. Педагогика, София, №5.
- [4] Правилник за прилагане на Закона за народната просвета. Издаден от министъра на образованието и науката, обн., ДВ, бр. 68 от 30.07.1999 г., изм., бр. 19 от 10.03.2000 г., изм. и доп., бр. 53 от 12.06.2001 г., в сила от 15.09.2001 г., доп., бр. 7 от 18.01.2002 г., изм. и доп., бр. 68 от 16.07.2002 г., в сила от 16.07.2002 г., бр. 19 от 28.02.2003 г., в сила от 28.02.2003 г., бр. 33 от 11.04.2003 г., в сила от 11.04.2003 г., попр., бр. 48 от 23.05.2003 г., изм. и доп., бр. 65 от 22.07.2003 г., в сила от 22.07.2003 г., бр. 99 от 11.11.2003 г., в сила от 11.11.2003 г., изм., бр. 15 от 24.02.2004 г., в сила от 24.02.2004 г., изм. и доп., бр. 7 от 27.01.2009 г. < <http://www.minedu.government.bg/>>.
- [5] Степени на автономност и отговорности на учителите в Европа. 2008, <http://www.eurydice.org>

За контакти:

Доц. д-р Светломир Пенев, Русенски университет „Ангел Кънчев“, Катедра „Педагогика, психология и история“, тел.082/841-609/201, e-mail: penew@uni-ruse.bg